

VESNA BJEDOV*

METODIČKI PRISTUPI FILMU U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA NIŽIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Nastava se filma odvija u okviru programskih sadržaja nastavnoga predmeta hrvatskoga jezika, područja medijske kulture. U nastavi je filma u prvome planu filmska kultura koja podrazumijeva ostvarivanje odgojnih i filmskoobrazovnih ciljeva, a ostvaruje se na metodičkim načelima nastave filma. U nižim se razredima osnovne škole filmu pristupa literarno-dramski, ali je također važno posvetiti pozornost filmskim osobitostima. Kada govorimo o metodičkim pristupima nastavi filma, u tradicionalnoj su nastavi prevladavali reproduktivni i predavački, a u suvremenoj se prednost daje onim pristupima koji u središte pozornosti stavljaju učenika. U tom smislu, možemo govoriti o *školskoj interpretaciji*, *problemskom* i *korelacijsko-integracijskom pristupu*. Školska interpretacija daje naglasak interpretativnoj razini filma, problemski pristup stvaranju problemske situacije, zapažanju, isticanju i istraživanju problema, a korelacijsko-integracijski pristup temelji se na uspoređivanju i raščlambi povezujućih sastavnica književnoga i filmskoga djela.

Ključne riječi: film, nastava hrvatskog jezika, osnovna škola

UVOD

U ovome će radu biti riječi o suvremenim metodičkim pristupima nastavi filma - školskoj interpretaciji, problemskome i korelacijsko-integracijskome pristupu. Svi će se pristupi promatrati s obzirom na odabrana filmska ostvarenja. U tom smislu, bit će riječi o mogućim metodičkim postupcima koje možemo primijeniti pri obradi filma, kao što su *grozd*, *venov dijagram*, *riblja kost* i *paukova mreža*.

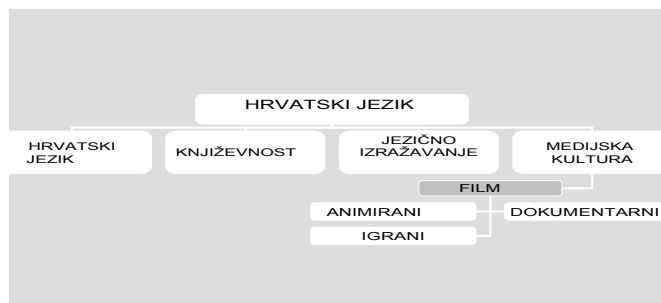
Cilj je rada uspostaviti odnos između izabranih metodičkih pristupa, filmskoga primjera i metodičkoga postupka.

Metodičko oblikovanje nastave filma ovisi, prije svega o psihofizičkom razvoju učenika, ali i o ponuđenim filmskim sadržajima.

Da bismo omogućili djeci razumijevanje i tumačenje filma, moramo poznavati njihov intelektualno-emocionalni razvoj i njihove primateljske mogućnosti. Poznato je da jačina doživljaja filma još uvijek ništa ne govori o tome koliko je dijete stvarno razumjelo film jer djeca pamte samo njima bliske sadržaje. Međutim, nerazumijevanje pojedinih prizora djecu ni malo ne ometa u daljnjem praćenju filma. Do potpunoga razumijevanja filmske priče, put je dug. Idući od jednostavnijeg k složenijem, dijete će postupno povećavati svoje primateljske mogućnosti.

* mr. sc. Vesna Bjedov, predavač, viša savjetnica za hrvatski jezik u Agenciji za odgoj i obrazovanje Podružnici Osijek

Nastava se filma odvija unutar programskih sadržaja nastavnoga predmeta hrvatskoga jezika, područja medijske kulture. U shematskome prikazu označeno je mjesto filma.

U nastavi je filma u prvome planu filmska kultura. Ona razumijeva ostvarivanje odgojnih i filmskoobrazovnih ciljeva. S obzirom na to, ciljevi su obrade filmskoga djela u nižim razredima osnovne škole:

- osposobljavati učenike za gledanje, primanje (repciju) i interpretaciju filmskoga djela
- usvajanje osnovnoga filmskoga pojmovlja
- razvijanje stvaralačke mašte
- razvijanje sposobnosti praćenja i vrjednovanja na primjerima odabranih filmskih djela.

U Nastavnome planu i programu za osnovnu školu* propisane su *teme, ključni pojmovi i razine obrazovnih postignuća* koji se odnose na nastavu filma u sklopu medijske kulture.

Sve teme i ključni pojmovi uključuju odabir filmova primjerenih uzrastu učenika pojedinoga razreda.

1. RAZRED

Animirani film – lutkarski film, crtani film – primanje kratkih lutkarskih i crtanih filmova sadržajno primjerenih djeci;

2. RAZRED

Filmska priča – filmska priča, slijed događaja, lik u filmu – uočiti i odrediti slijed događaja u filmu, ispričati filmsku priču kratkoga crtanoga filma, razlikovati glavne i sporedne likove;

3. RAZRED

Dječji film – dječji film, glumac – razlikovati igrani film za djecu od animiranoga filma, ispričati filmsku priču;

4. RAZRED

Dokumentarni film – dokumentarni film (ekološkoga sadržaja, zavičajna tematika) – uočiti osnovna obilježja dokumentarnoga filma;

* Nastavni plan i program za osnovnu školu, MZOŠ Zagreb, 2006.

Usporedba filma s književnim djelom – knjiga, film – primati nekoliko dječjih filmova nastalih na književnome predlošku, iskazivati vlastiti doživljaj književnoga djela i filma, uočiti sličnosti i razlike između filma i književnoga djela prema kojemu je snimljen.

U nastavi filma primjenjujemo općepoznata didaktička načela, ali i posebna koja se odnose na filmske osobitosti. Jedno je od temeljnih metodičkih načela u nastavi filma cjelovitost. To znači da film promatramo kao cjelinu, ali ga u nastavi raščlanjujemo da bismo shvatili njegovu složenost ne narušavajući cjelovitost i ne ugrožavajući razumijevanje njegove priče.

Temeljna načela raščlambe filma:

- film snimljen prema književnome djelu zahtijeva i usporedbu: film – književno djelo;
- film se može smjestiti u određeni društveni i kulturni kontekst pa se tada promatra kao dio kulturnoga obzorja i može poslužiti kao izvorište rasprave o raznim temama: prirodi, nasilju, obitelji i dr.;
- raščlamba filma proširuje znanja ne samo o filmu i filmskoj umjetnosti, nego i o društvenim pojavnostima;
- film ima dramsko ustrojstvo i kod učenika treba razviti osjetljivost za razvoj radnje, pripovjednu razinu, tematsko-sadržajne čimbenike te načine filmskoga oblikovanja.

U nižim se razredima osnovne škole filmu pristupa literarno-dramski, ali je također važno posvetiti pozornost filmskim osobitostima.

Etape usvajanja filmskoga sadržaja:

- a) FILMSKI DOŽIVLJAJ – prvi je susret s filmom subjektivan, odnosno emocionalan, (razgovor se kreće na razini: sviđa/ne sviđa mi se);
- b) FILMSKE ČINJENICE – obuhvaćaju podatke o autoru filma, glumcima, razdoblju kada je film nastao i dr.;
- c) FILMSKA SVIJEST – upoznavanje učenika s osobitostima filmskoga izražavanja;
- d) ISTRAŽIVANJE PROBLEMA – ako film prikazuje neki problem, rasprava počinje o tom problemu – *filmskoodgojni pristup* – posebice je važan jer se njim razvija moralna svijest učenika.

«Metodički pristup filmu označuje zajedničko promatranje udjela svih pojedinačnih znanstvenih disciplina koje sudjeluju u ostvarivanju nastavnoga procesa.»[†]

U tom smislu, pojedinačne su znanstvene discipline: *filmologija* – matična znanost, *psihologija* – dječja, razvojna, psihologija odgoja i obrazovanja, *filozofija* – logika, etika, estetika, *pedagogija* – didaktika i *metodika* – interdisciplinarna znanost koja u odgojno-obrazovnom djelovanju povezuje sastavnice svih prethodno navedenih disciplina u novu kvalitetu znanja.

[†] Bežen, Ante, 2005. Metodički pristup književnosti i medijskoj kulturi u drugom, trećem i četvrtom razredu osnovne škole.

Kada govori o nastavnim sustavima, prof. Težak kaže da se oni mogu ispreplitati, izmjenjivati pa i kombinirati (primjerice, problemska i korelacijska nastava).

Ako se koncepcija kojega sustava primjenjuje samo pri obradi pojedine nastavne teme ili nastavne jedinice, tada govorimo o *metodičkome pristupu*.

U tradicionalnoj su odgojno-obrazovnoj praksi prevladavali reproduktivni i predavački pristupi, a u suvremenoj se nastavi prednost daje metodičkim pristupima koji stavljaju učenika u središte pozornosti. U tom smislu možemo govoriti o *školskoj interpretaciji, problemskom i korelacijsko-integracijskom pristupu*.

ŠKOLSKA INTERPRETACIJA FILMA

Ovaj metodički pristup u nastavi filma razumijeva usmjeravanje učenika na zapažanje filmskih činjenica i raščlanjivanje u procesu interpretacije filma koja obuhvaća tematsko-idejnu razinu filma, fabularni tijek, procjenjivanje postupaka likova, uočavanje mjesta i vremena radnje te kompozicijsku razinu.

PROBLEMSKI PRISTUP FILMU

Problemski se pristup temelji na načelu stvaralaštva. Učenik ima ulogu istraživača i pred njega se postavlja određeni problem (dvojba, pitanje, poteškoća). Problemski pristup filmu daje učenicima najveću mogućnost samostalnoga pronicanja u bit problemskoga pitanja, a to znači istraživanje i uspoređivanje činjenica u filmskome djelu te povezivanje s (vlastitim) iskustvom. Iskustvenim učenjem učenici dolaze do rješenja, odnosno odgovora.

KORELACIJSKO-INTEGRACIJSKI PRISTUP

Riječ je o pristupu koji se temelji na povezivanju, sjedinjavanju i usklađivanju sadržaja umjetničkih djela (filmskoga, književnoga) ili programskih sadržaja pojedinih nastavnih predmeta (hrvatski jezik, glazbena kultura, likovna kultura, priroda...).

U suvremenoj se metodičkoj teoriji i praksi korelacija i integracija javljaju kao metodički pristupi koji se ostvaruju interdisciplinarnom metodologijom koja se temelji na teoriji međupredmetnih veza. Riječ je o načelima korelacije, integracije i koordinacije nastavnih sadržaja.

Za utvrđivanje korelativnosti, odnosno integrativnosti, važna je povezujuća sastavnica po kojoj je suodnos ili jedinstvo posljedica veza dviju sastavnica.

a) Korelacijski pristup filmu

Korelacijski se pristup filmu temelji na usporednom odnosu sadržaja gdje je svaki sadržaj zasebna tvorevina, ali se među njima otkriva ono što im je zajedničko ili različito. Ako na primjer, u obradi filma spominjemo boje koje se pojavljuju u filmu ili koju smo glazbu prepoznali, tada govorimo o povezivanju – korelaciji filmske, likovne i glazbene umjetnosti.

b) Integracijski pristup filmu

Ako filmskome djelu pristupimo kao ustrojstvu sastavljenom od filmskih izražajnih sredstava koja su po određenim načelima organizirana u filmsku umjetninu i promatramo njezinu filmsku, literarnu, likovnu, glazbenu i komunikacijsku razinu, tada govorimo o sjedinjavanju - integraciji filmskih, književnih, likovnih, glazbenih i komunikacijskih sastavnica filma.

Primjena svakoga od ovih pristupa zahtijeva određene osobitosti u ustrojstvu nastavnoga sata.

U tablici su vidljivi nastavni odsječci za svaki spomenuti metodički pristup, ali i njihove osobitosti (deblje otisnuto):

ŠKOLSKA INTERPRETACIJA	PROBLEMSKI PRISTUP	KORELACIJSKO – INTEGRACIJSKI PRISTUP
<ul style="list-style-type: none"> ➤ doživljajno–spoznajna motivacija ➤ najava filma ➤ gledanje filma ➤ emocionalno-intelektualna stanka ➤ objavljivanje doživljaja ➤ interpretacija filma ➤ obilježja filmskoga jezika ➤ uopćavanje / sinteza ➤ ponovno gledanje filma (ili samo dijela) ➤ stvaralački rad 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ stvaranje problemske situacije (motivacija i najava filma) ❖ gledanje filma ❖ emocionalno-intelektualna stanka ❖ objavljivanje doživljaja ❖ zapažanje i isticanje problema ❖ istraživanje problema ❖ obilježja filmskoga jezika ❖ uopćavanje / sinteza ❖ ponovno gledanje filma (ili samo dijela) ❖ stvaralački rad 	<ul style="list-style-type: none"> ☀ doživljajno – spoznajna motivacija ☀ najava filma ☀ gledanje filma ☀ emocionalno – intelektualna stanka ☀ objavljivanje doživljaja ☀ uspoređivanje i raščlamba povezujućih sastavnica (književno djelo/film/scensko djelo) ☀ uopćavanje / sinteza ☀ ponovno gledanje filma (ili samo dijela) ☀ stvaralački rad

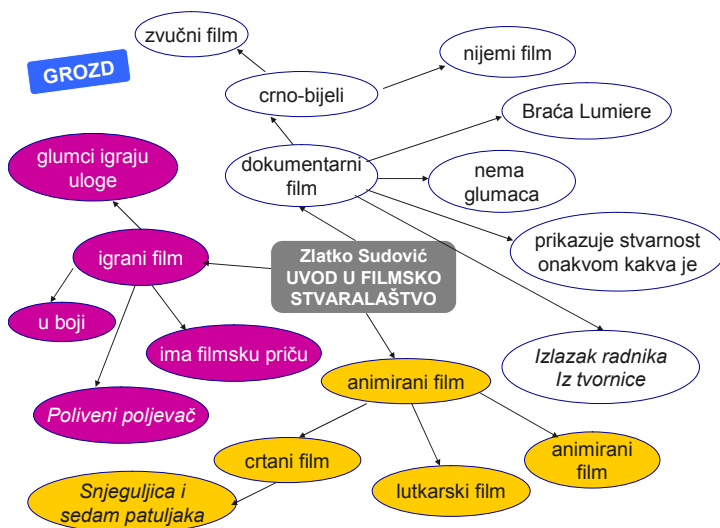
S obzirom na navedene metodičke pristupe i popis filmova u propisanom Nastavnom planu i programu za osnovnu školu[‡], za školsku bismo interpretaciju mogli odabrati, primjerice dokumentarni film *Mala čuda velike prirode*, B. Marjanovića. Ako nam spomenuti film nije dostupan, (što se često događa u školama) možemo izabrati neki drugi dokumentarni film koji nije propisan obveznim programom, ali ulazi u izborne sadržaje i primjeren je primateljskim mogućnostima učenika. Takav je, primjerice, dokumentarni film Zlatka Sudovića – *Uvod u filmsko stvaralaštvo*.

Za problemski pristup možemo odabrati igrani film R. Minkoffa – *Velika pustolovina Stuarta Malog*, a za korelacijsko-integracijski pristup – književno djelo *Pinokio*, Carla Collodia i igrani film *Pinokio* W. Disneya ili *Duh u močvari* književno djelo Ante Gardaša i *Duh u močvari*, igrani film Branka Ištvančića.

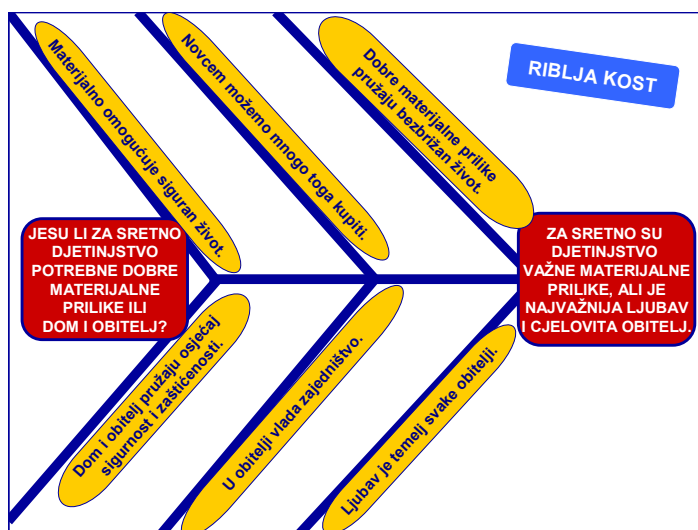
Pokazat ću nekoliko metodičkih postupaka u metodičkim pristupima dokumentarnome, igranome i animiranome filmu.

[‡] Vidi bilješku 1. na str. 1.

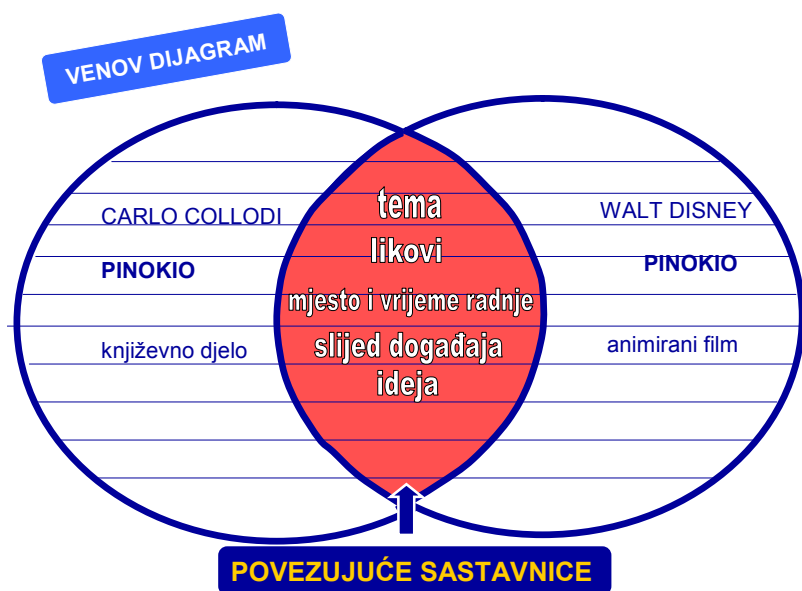
U **školskoj interpretaciji** dokumentarnoga filma *Uvod u filmsko stvaralaštvo*, mogli bismo se poslužiti metodičkim postupkom **grozda**. Budući da film govori o dokumentarnome, animiranome i igranome filmu, grozdom bismo zornim učinili njihova bitna obilježja.

Za **problemski pristup** filmu *Velika pustolovina Stuarda Malog*, mogli bismo se poslužiti metodičkim postupkom **riblje kosti**. S lijeve se strane grafičkoga prikaza nalazi problemsko pitanje. Na jednu stranu riblje kosti učenici ispisuju svoja razmišljanja o prednostima materijalnih prilika u životu, a na drugoj se strani riblje kosti nalaze razmišljanja o ulozi i važnosti obitelji. Tako suprotstavljene dvije strane odgovora omogućuju učenicima samostalno zaključivanje, odnosno pronalaženje odgovora na postavljeno pitanje.

Metodičkim postupkom **venovoga dijagrama** zorno prikazujemo povezujuće sastavnice književnoga i filmskoga djela ostvarujući **korelacijski pristup**. Ova se dva umjetnička medija najčešće mogu povezati s obzirom na temu, likove, mjesto i vrijeme radnje, slijed događaja te ideju. Koristeći se ovim metodičkim postupkom, isto tako možemo prikazati i različitosti između književnoga i filmskoga djela.

Integracijski pristup filmskome djelu možemo ostvariti metodičkim postupkom **paukove mreže**. Naime, jedinstvo četiriju nastavnih predmeta (glazbena kultura, likovna kultura, hrvatski jezik, priroda i društvo) simbolično prikazuje paukova mreža iz koje ne možemo istrgnuti ni jedan dio (u našem slučaju nastavni predmet) da ne narušimo njezinu cjelovitost. Za takvo su jedinstvo potrebne ne samo povezujuće sastavnice nego i zajednički cilj koji povezuje one nastavne predmete između kojih smo uspostavili integracijski odnos.

ZAKLJUČAK

Suvremena odgojno-obrazovna teorija i praksa stavlja učenika u središte pozornosti, stoga i metodički pristupi filmu moraju odgovoriti tom zahtjevu. Pri izboru metodičkoga pristupa u nastavi filma, trebamo brinuti o učenikovim primateljskim sposobnostima te intelektualnim i emocionalnim mogućnostima. Na taj ćemo način ostvariti postavljene ciljeve i zadaće nastave filma.

Uvažavajući sve navedeno, kod učenika potičemo razvoj filmske kulture i razvijamo kritički odnos prema filmskim ostvarenjima.

LITERATURA

- BEŽEN, Ante (2005.), Metodički pristup književnosti i medijskoj kulturi u drugom, trećem i četvrtom razredu osnovne škole. Zagreb: Profil
- MIKIĆ, Krešimir (2001.), Film u nastavi medijske kulture. Zagreb: Educa
- MIKIĆ, Krešimir, MESIĆ, Ana, 2004., Medijska kultura, priručnik za nastavnike uz udžbenike Medijska kultura 5-8. Zagreb: Školska knjiga
- TEŽAK, Stjepko (1986.), Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1. Zagreb: Školska knjiga
- TEŽAK, Stjepko (1990.), Metodika nastave filma. Zagreb: Školska knjiga

METHODOLOGICAL APPROACH TO TEACHING FILM IN TEACHING CROATIAN FOR YOUNG LEARNERS

Teaching about movies is part of the Croatian language classes syllabus dedicated to media culture. It focuses mostly on teaching about movie culture using the methodological principles of teaching about film, with an aim to inform and educate. The approach to teaching film in early learning is literary, paying attention to the specificities of film. In contemporary teaching a student is placed in the centre of attention, and the teaching

focuses on interpretation, problem solving and correlation-integration approach. The interpretation focuses on the interpretative level of film, the problematic approach on creating a problem situation, identification of the problem, and the correlation-integration approach is based on contrasting and analyzing the elements of a literary work and film.

Key words: film, Croatian language class, primary school

Primljeno 15. listopada 2006.